ROLUL DIALOGULUI INTERGENERAȚIONAL ÎN CONSOLIDAREA COEZIUNII SOCIALE

THE ROLE OF INTERGENERATIONAL DIALOGUE IN CONSOLIDATING SOCIAL COHESION

CZU: 316.454.4:316.346.36 **https://doi.org/10.59295/spd2025s.105**

Anastasia OCERETNÎI
ORCID: 0000-0002-4648-7921
E-mail: anastasia.oceretnii@usm.md
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Summary. *The article presents an approach to intergenerational solidarity and its connection with social cohesion. Several explanatory theories of social cohesion (functionalist theory, social capital theory, theory of the social construction of reality, social integration theory) are presented, which allow the identification of the defining aspects of the phenomenon. At the same time, some models of good practice in strengthening social cohesion and intergenerational solidarity are analyzed. Finally, a series of advantages that intergenerational programs entail for older people, who usually face isolation and social marginalization, a context in which intergenerational programs are implemented on a large scale in some countries, are presented.*

Keywords: *social cohesion, intergenerational dialogue, older population.*

INTRODUCERE

Procesul de îmbătrânire a populației, care se accentuează în ultimele decenii atât în plan internațional și regional, cât și în plan național, aduce cu sine o serie de schimbări în sistemul social, care impun regândirea sistemului economic, a pieții muncii, a sistemului educațional, a sistemului medical, a infrastructurii etc. Toate aceste schimbări au un impact asupra relațiilor interumane, fiind posibilă apariția unei „rupturi" între generații, determinată de presiunea enormă asupra tinerilor a unei populații îmbătrânite destul de numeroase. Astfel, dialogul intergenerațional, important în aspect social, va avea de suferit, fiind afectat transferul de valori și norme. În consecință, coeziunea socială, în calitate de fenomen care explică gradul în care membrii unei comunități se simt conectați, susținuți și integrați social, va fi la fel supusă unor transformări, care pot conduce la sporirea marginalizării, izolării și singurătății persoanelor în etate. În acest context, coeziunea socială este văzută ca un element cheie în îmbunătățirea bunăstării persoanelor în vârstă, permițând acestora să relaționeze și să își consolideze sentimentul de apartenență și de asociere la comunitate.

Dialogul intergenerațional în calitate de formă de comunicare și interacțiune dintre persoane din generații diferite, reprezintă un mecanism de creare a unor punți de înțelegere reciprocă și respect. Potențialul acestui proces constă în diminuarea stereoti-

purilor și prejudecăților legate de vârstă, promovând incluziunea socială. Totodată, dialogul intergenerațional sprijină transferul valorilor culturale și educaționale, permițând tinerilor să beneficieze de înțelepciunea și experiența persoanelor în etate, în timp ce acestea pot fi stimulate să rămână active și implicate în plan social.

MATERIALE ȘI METODE

Cercetarea relației dintre dialogul intergenerațional și coeziunea socială a fost realizat prin aplicarea metodei documentare, fiind supuse analizei materiale în acces deschis care abordează tematica dată și bune practici la nivel național și internațional, care evidențiază modele de consolidare a coeziunii sociale prin dialogul intergenerațional.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Conceptul de coeziune socială este unul multi-aspectual, fiind abordat atât din perspectivă sociologică, cât și economică, politică, juridică etc. Cercetarea teoretică a fenomenului coeziunii sociale relevă că aceasta este definită ca fiind o situație a unui grup ce formează un tot întreg, părțile fiind strâns legate între ele [1, p. 112]. O comunitate coezivă este caracterizată printr-un grad înalt de consens, de adeziune la obiective comune și relații de cooperare. Se poate de menționat că coeziunea se manifestă printr-un nivel sporit de integrare a membrilor comunității, generând acestora un nivel înalt de satisfacție, confort emoțional și un sentiment de securitate. O serie de aspecte cu privire la coeziunea socială sunt reflectate și în definițiile cu care operează Organizația Națiunilor Unite (diverse diviziuni ale ONU):

- liantul care leagă societatea, esențial pentru realizarea păcii, democrației și dezvoltării echitabile;
- grupurile au un sentiment de apartenență, participare, recunoaștere și legitimitate, valorificând potențialul care rezidă din diversitatea lor internă;
- stare de convergență a unei societăți sau legături comune care unesc diferite persoane și grupuri care împart un spațiu și teritoriu, acestea acționează în baza unui set comun de instituții și valori;
- dimensiuni ale respectului și încrederii reciproce, valori comune și participare socială, satisfacție și fericire în viață, egalitate structurală și justiție socială [6, p. 8].

Dimensiuni ale conceptului de coeziune socială sunt stabilite și în definiția Organizației pentru Dezvoltare și Cooperare Economică (OECD), accentuându-se sentimentul de apartenență și participare activă, încredere, inegalitate, excluziune și mobilitate [8, p. 3]. Pentru măsurarea acestuia OECD propune cinci categorii de indicatori, printre care satisfacția de viață, încrederea în instituțiile publice, violența împotriva femeii, participarea la vot și activitățile online [16].

Explicarea fenomenului de coeziune socială poate fi asociată la etapă inițială cu sociologul francez Durkheim E., care definea coeziunea socială ca interdependența in-

divizilor în cadrul unei societăți, identificând-o ca absența conflictului social latent și prezența unor legături sociale puternice [2]. Sociologul francez, ca inițiator al ***teoriei funcționaliste***, vede în coeziunea socială un rezultat al integrării persoanelor prin norme, valori și credințe comune care conduc la solidaritate. În esență coeziunea socială este importantă pentru asigurarea stabilității și funcționării armonioase a societății.

În concepția cercetătorilor care au fundamentat ***teoria capitalului social*** (Putnam R., Bourdieu P., Coleman J.) coeziunea socială se construiește prin rețele sociale, încredere reciprocă și norme de reciprocitate. Prin apartenența individului la grup și la rețele de relații sociale, are loc formarea capitalului social, care îi oferă individului acces la resursele grupului [3, p.25]. Astfel, societățile cu un capital social înalt înregistrează o coeziune socială mai puternică, încredere sporită și o capacitate mai bună de rezolvare a problemelor comunitare.

Teoria construcției sociale a realității sau constructivismul sociologic, dezvoltată de Berger P. și Luckmann Th., înaintează ideea că, coeziunea socială se formează prin procesele sociale de interpretare, comunicare și definire a realității comune [4]. Prin interacțiuni sociale repetate, oamenii construiesc o înțelegere comună a lumii, ceea ce creează un sentiment de apartenență. În esență, coeziunea socială nu este un dat natural, dar reprezintă o construcție socială continuă și comună.

Sociologul american Parsons T. a înaintat ***teoria integrării sociale*** pentru explicarea coeziunii sociale. În concepția acestuia, coeziunea socială depinde de integrarea normativă, ceea ce presupune acceptarea valorilor și rolurilor sociale care asigură stabilitatea sistemului social. Totodată, comunitatea în adevăratul sens al cuvântului este caracterizată prin existența unui sistem de acțiuni care implică solidaritate, membrii comunității definind acțiunile necesare pentru integritatea sistemului sau cele incompatibile cu acesta [5, p. 64-67].

O perspectivă asupra coeziunii sociale relevă prezența a patru componente cheie: relații sociale (1), conectivitate (2), orientare spre binele comun (3) și egalitate (4). *Relațiile sociale* pot fi analizate prin prisma calității și numărului rețelelor sociale, nivelul participării sociale și politice, nivelul încrederii în alții și în instituțiile statului și nivelul de acceptare a diversității. *Conectivitatea* se identifică prin prezența sentimentului de apartenență la loc și grup. *Orientarea spre binele comun* poate fi relevată prin următoarele aspecte: abilitatea de fi responsabil social, acțiune în interesul superior al comunității, sentimentul de solidaritate, cooperare cu și sprijinirea membrilor comunității și respectarea regulilor comunității. *Egalitatea* se identifică prin: distribuirea echitabilă a resurselor și oportunităților și integrarea grupurilor minoritare (grupuri etnice, de vârstă, cu dizabilități etc.) în societate [6, p. 9-10].

Alți cercetători au identificat trei dimensiuni ale coeziunii sociale: încredere, sentimentul de apartenență și dorința de participare și ajutor. De asemenea, OECD stabilește un cadru general de analiză a coeziunii sociale, pornind la fel de la trei dimensiuni: *capitalul social*, ce presupune încrederea în instituții, implicare civică, percepții asupra corupției și normele sociale; *incluziunea socială*, care include sărăcia și inegalitatea; și

mobilitatea socială, care prevede gradul în care oamenii pot sau cred că pot să își schimbe poziția socială [8, p. 4].

Un cadru de analiză al coeziunii sociale este propus de Fonseca X., Lukosch S. și Brazier F., care au evidențiat interacțiunile dinamice și interrelațiile regăsite la toate nivelurile de coeziune socială: de la individ, comunitate și instituțional.

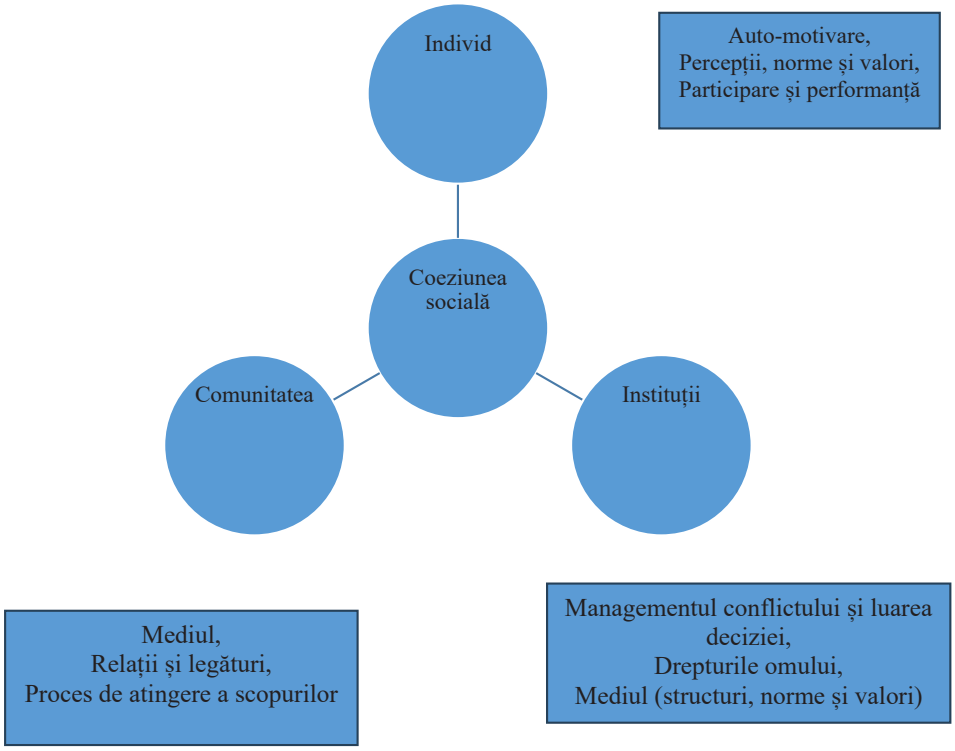

Figura 1. Cadrul de analiză al coeziunii sociale
(adaptat după Fonseca X., Lukosch S. și Brazier F., 2019)

Cercetătorii au indicat că sentimentul de apartenență la grup este un factor esențial pentru menținerea unei societăți coezive. De asemenea, ar trebui asigurate condiții de interacțiune pentru ca persoana să aibă o înțelegere a mediului în care se află. Acest mediu ar trebui să fie adecvat, compatibil cu valorile și normele sale [7].

Un element cheie al abordării coeziunii sociale îl reprezintă solidaritatea. În contextul promovării și implementării politicilor de îmbătrânire activă, solidaritatea intergenerațională capătă o valoare deosebită.

Promovarea solidarității între generații este unul dintre principiile Tratatului privind Uniunea Europeană (art.3) [9], acesta fiind susținut și de principiile ONU cu privire la persoanele în etate [10]. În calitate de mecanism al solidarității intergenerațională

cu impact asupra coeziunii sociale, dialogul între reprezentanții diferitor generații este o metodă de comunicare bidirecțională sau multiplă, ce se bazează pe ascultare activă și practici de învățare reciprocă, fiind importantă pentru toate părțile implicate. Scopul promovării dialogului intergenerațional constă în asigurarea unei înțelegeri comune a perspectivelor și diferențelor dintre generații, combaterea stereotipurilor și a abordărilor discriminatorii în raport cu vârsta, consolidarea încrederii între generații și reducerea decalajelor și inegalităților între acestea. Totodată, dialogul intergenerațional poate să se focuseze și pe identificarea de soluții comun acceptate asupra unor probleme din comunitate care afectează toate generațiile, care să conducă la obținerea de beneficii atât pentru generațiile tinere, cât și cele mai în vârstă.

Mecanismele de asigurare a solidarității prin dialogul intergenerațional pot fi diverse, însă acestea de cele mai deseori se bazează pe comunicare. În acest aspect, pot fi identificate unele bune practici aplicate în vederea îmbunătățirii contactelor dintre generații și valorificarea acestor relații de ambele părți. La nivel internațional o bună practică de dialog intergenerațional, care a pătruns și în Republica Moldova, este *crearea centrelor comunitare intergeneraționale*, în cadrul cărora persoanele tinere și cele în vârstă dialoghează pe aceeași platformă. Un exemplu în acest sens este mun. Comrat [12].

Transferul de practici și cunoștințe de la o generație la alta reprezintă o modalitate eficientă de dialog intergenerațional. Modele de bună practică identificate se referă la implicarea persoanelor în etate în lecturarea cărților cu povești pentru copii în grădinițe sau în școlile primare. Un exemplu de un astfel de model este programul *Experience Corps* din SUA, implementat în 14 orașe, prin care s-au mobilizat persoanele în etate de a merge câte 15 ore pe săptămână pentru a lectura și a forma abilități de scriere și citire la copiii din clasele primare. Un alt exemplu implementat în SUA se referă la recrutarea în cadrul *proiectului SHINE* (Students Helping in the Naturalization of Elders) a studenților din 22 de colegii și universități pentru a oferi suport în învățarea limbii engleze de către imigranții și refugiații în vârstă care aspirau la cetățenia SUA [13, p. 8-9]. Un program intergenerațional, implementat în Polonia începând cu anul 2024, se referă la școlile intergeneraționale, care își propune să transforme școlile în centre de cooperare intergenerațională, cu precădere în orașele mici și sate [14].

De asemenea, un program de dialog intergenerațional implementat la scară internațională, dar și națională, este cel axat pe diminuarea discrepanțelor în abilitățile digitale. În diverse țări (SUA, Marea Britanie, Polonia, Malta, Republica Moldova) există programe prin care tinerii sunt implicați în *formarea abilităților digitale* în rândul persoanelor în etate, activitatea tinerilor fiind în mare parte una voluntară. În Republica Moldova astfel de programe sunt susținute de Fondul ONU pentru Populație, Fundația Moldcell și alți parteneri.

Programele de mentorat la locul de muncă se pot înscrie în alt tip de măsură destinată asigurării dialogului intergenerațional, prin care o persoană cu experiență (de regulă, de vârstă pre-pensionară sau pensionară) oferă îndrumare, sprijin și sfaturi unei persoane tinere nou angajate, pentru a-l ghida și a-i facilita integrarea la locul de muncă.

În SUA au fost implementate astfel de programe prin care persoanele în etate erau îndemnate să participe la activitățile de ghidare în carieră a tinerilor [13, p. 12]. În Republica Moldova programele de mentorat la locul de muncă sunt mai puțin răspândite, cu excepția sistemului educațional, fiind aprobat în acest scop în anul 2024 un regulament (HG nr. 608/2024).

În domeniul protecției sociale, există experiențe de prestare a serviciilor de îngrijire în cadrul *centrelor de zi intergenerațională*, care combină serviciile de îngrijire pe timp de zi a persoanelor în vârstă și a copiilor într-o singură locație. Aceste servicii sunt considerate a fi eficiente, prin prisma costurilor reduse pentru spațiu, recrutarea și formarea personalului, facilitarea îngrijirii copiilor prin intermediul persoanelor în vârstă etc. [15].

În unele țări sunt dezvoltate programe de dialog intergenerațional și în domenii, precum sănătate, justiție, sport, cultură etc. Spre exemplu, în SUA (California) un grup de pensionari medici de profesie medic, asistent medical și asistent social, ofereau servicii de educație a modului sănătos de viață pentru circa 500 de persoane lunar. De asemenea, a fost identificată practica prin care juriști pensionați oferea servicii juridice gratuit persoanelor vulnerabile [13, p. 13].

Exemplele prezentate mai sus indică atât asupra valorificării potențialului persoanelor în etate, cât și extinderea oportunităților de comunicare și socializare a acestora pentru facilitarea transferului de practici și cunoștințe între generații. Studiile desfășurate asupra persoanelor în vârstă, participante la diverse programe intergeneraționale, evidențiază o serie de avantaje pentru acestea, printre care: sporirea satisfacției de viață, scăderea izolării sociale, sporirea stimei de sine prin oferirea suportului altor persoane și considerarea că experiența și cunoștințele lor sunt valoroase, dezvoltarea relațiilor interpersonale, deprinderea de noi abilități, îmbunătățirea stării de sănătate etc. [13, p. 14]. Totodată, impactul social al astfel de programe se poate identificat în domeniile de sănătate, de protecție socială, piața muncii etc.

CONCLUZII

Solidaritatea intergenerațională nu este proces care decurge în mod automat, acesta se construiește prin dialog, educație în spirit tolerant și politici publice echilibrate. În societatea contemporană, care se caracterizează cu diminuarea numărului familiilor extinse și cu un ritm al vieții accelerat, menținerea relațiilor intergeneraționale devine o provocare, dar și o necesitate. Consolidarea solidarității și a dialogului intergenerațional comportă o serie de avantaje în plan social, dar și personal, precum: reducerea inegalităților; realizarea coeziunii și incluziunii sociale prin implicarea activă a persoanelor de toate vârstele în activități sociale; asigurarea sustenabilității sistemelor de asigurări sociale, de sănătate, educație dezvoltarea capitalului uman, prin asigurarea transmiterii valorilor, normelor și a experiențelor valoroase ale populației în vârstă către generațiile mai tinere.

În vederea fortificării coeziunii sociale prin solidaritate intergenerațională se impune necesar a fi dezvoltate programe intergeneraționale în instituțiile de educație și comunități; promovarea educației pentru solidaritate și toleranță; sprijinirea inițiativelor de voluntariat intergenerațional; dezvoltarea cadrului de politici care să nu favorizeze o generație în detrimentul alteia.

REFERINȚE:

1. ZAMFIR, C., VLĂSCEANU, L. (coord.) Dicționar de sociologie. București: Babel, 1998. ISBN973-48-1011-1.
2. HOLLOWAY, K., STURRIDGE, C. Understanding Social Cohesion. 2022. Disponibil: https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep51381.7.pdf. Accesat: 04.07.2025
3. MALCOCI, L. Capitalul social ca factor determinant al coeziunii sociale. Chișinău: S.N., 2022. ISBN 978-9975-3430-2-2.
4. BERGER, P.L., LUCKMANN, Th. Construirea socială a realității. Tratat de sociologia cunoașterii. București: Art, 2008. ISBN 978-973-124-212-5.
5. PARSONS, T. The Social System. Routledge, 2005. ISBN 0-203-99295-4. Disponibil: https://voidnetwork.gr/wp-content/uploads/2016/10/The-Social-System-by-Talcott-Parsons.pdf. Accesat 01.07.2025.
6. UNDP. Social Cohesion Framework. Social Cohension fro Strnoger Communities. 2017. Disponibil: https://documents.sfcg.org/wp-content/uploads/2017/02/SC2-Pariticipant-Guide_English.pdf. Accesat 03.07.2025.
7. FONSECA X., LUKOSH S., BRAZIER F. Social Cohesion revisited: a new definition and how to characterize it. În: *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 2019, Vol.32, issue 2, p.231-253. Disponibil: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13511610.2018.1497480#d1e138. Accesat: 02.07.2025.
8. UNECE. Social Cohesion: Concept and Measurement. Geneva, 2023. Disponibil: https://unece.org/sites/default/files/2023-12/2317603_E_ECE_CES_STAT_2023_8_WEB.pdf. Accesat: 03.07.2025.
9. Consolidated Version of the Treaty on European Union. În: *Official Journal of the European Union*, 2012, C326/13. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF. Accesat 05.07.2025.
10. United Nations Principles for Older Persons. 1991. Disponibil: https://www.ohchr.org/sites/default/files/olderpersons.pdf. Accesat: 14.06.2025.
11. TANGHOJ E. Connecting Generations. A guidance note on inclusive intergenerational dialogue. Disponibil: https://www.swedenabroad.se/globalassets/ambassader/dialogue-institute/documents/guidance-note-on-intergenerational-dialogue.pdf. Accesat: 04.07.2025.

12. Centru comunitar intergenerațional, lansat în municipiul Comrat. Disponibil: https://social.gov.md/comunicare/centru-comunitar-intergenerational-lansat-in-municipiul-comrat/. Accesat: 05.07.2025.
13. BRESSLER J., HENKIN N.Z., ADLER M. Conecting Generations, Strengthening Communities. A toolkit for intergenerational program planners. 2005. Disponibil: https://www.gu.org/app/uploads/2018/05/Intergenerational-Report-IntergenerationalCenter-ConnectingGenerations.pdf. Accesat: 06.07.2025
14. Polands „Intergenerational School" project launched to foster collaboration between generations. Disponibil: https://www.polskieradio.pl/395/7789/Artykul/3371486,polands-intergenerational-school-project-launched-to-foster-collaboration-between-generations. Accesat: 05.07.2025.
15. NOROUZI, N., ANGEL, J. Intergenerational Day centers: A New Wave in Adult and Child Day Care. În: *International Journal of Environmental research and Public Health.* 2023, 20, 809. Disponibil: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9819571/pdf/ijerph-20-00809.pdf. Accesat 06.07.2025.
16. OECD. Social cohesion indicators. Disponibil: https://www.oecd.org/en/publications/society-at-a-glance-2024_918d8db3-en/full-report/component-35.html. Accesat: 06.07.2025.